ARTIȘTI ȘI FILOSOFI

Autor: Iulia Nedelcu | 3 februarie 2022

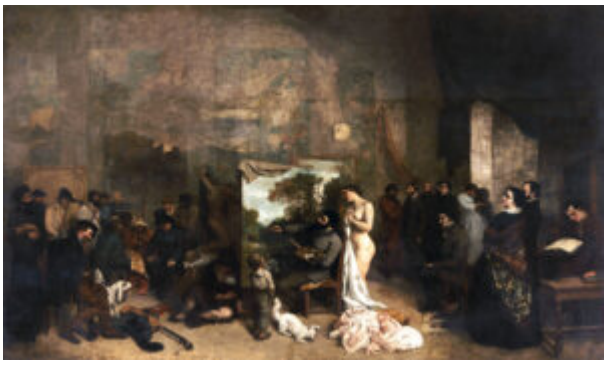

Atunci când Michel Houellebecq a împrumutat *Aforisme asupra înțelepciunii în viață* dintr-o bibliotecă municipală, era deja sătul de toate lecturile de care avusese parte până atunci. Avea impresia că nu mai citește, ci doar recitește variațiuni ale aceleiași cărți. În câteva minute, această impresie s-a preschimbat într-o uimire fără margini care l-a determinat să caute cu disperare lucrarea lui Schopenhauer, *Lumea ca voință și reprezentare*, în toate librăriile din Paris, pe care a găsit-o doar la mâna a doua, fiindcă nu mai fusese reeditată, astfel încât nu se găsea niciunde.

Experiența sa cu filosofia nu era foarte extinsă, orbitând în jurul lui Nietzsche, la care aprecia mai degrabă forța intelectuală decât ideile propriu-zise, pe care le găsea destul de imorale. Lectura lui Schopenhauer a fost o adevărată revelație și a schimbat definitiv modul în care privea și se raporta la lumea din jurul său. În scurta lucrare intitulată *En présence de Schopenhauer,* Houellebecq ne prezintă fragmentele sale preferate din lucrările filosofului german, dorind să demonstreze că Schopenhauer rămâne un model pentru orice filosof îi va urma, indiferent dacă suntem sau nu de acord cu ideile sale. Propunerea este îndrăzneață, să vedem așadar dacă Houellebecq reușește să ne convingă.

Arthur Schopenhauer este cunoscut pentru felul în care descrie tragedia voinței, iar în sistemul său filosofic își propune să găsească răspunsuri la toate întrebările care i-au preocupat pe filosofi încă de la începuturi. Astfel, sistemul său este unul complet, fiindcă Schopenhauer tratează probleme de natură metafizică, etică și estetică. Datorită convingerii sale că filosofia începe atunci când conștientizăm lipsa de certitudine în concepția noastră despre lume, Schopenhauer cercetează condițiile și limitele cunoașterii, se ocupă prin urmare cu epistemologia.

Houellebecq nu își începe comentariul cu acea parte a filosofiei schopenhaueriene la care ne-am aștepta cu toții, teoria despre voință și reprezentare, ci cu contribuția pe care acesta a avut-o în percepția pe care o avem asupra artiștilor. Artist la rândul său, Houellebecq aduce un omagiu filosofului care scoate artiștii din poziția unor simpli meșteșugari, fără să submineze relevanța măiestriei în creație, însă punând

contemplația în nucleul operei de artă. Arta se naște din contemplație, artistul este în primul rând omul care rămâne înmărmurit în fața frumuseții și măreției acestei lumi, care poate să o cuprindă cu mintea și sufletul și apoi să o împărtășească cu ceilalți. Astfel, în cuvintele autorului francez, artistul poate să nu facă nimic altceva decât să se cufunde în imensitatea universului și să privească într-un fel care este cu totul inaccesibil celorlalți oameni.

Îmi permit aici o scurtă incursiune, fiindcă lectura acestui pasaj mi-a amintit de o poezie care surprinde ambițiile poeților ermetici italieni, completând minunat partea teoretică pe care ne-o oferă Houellebecq. Este vorba de poezia faimoasă a lui Giuseppe Ungaretti, pentru mine una din cele mai frumoase din câte au fost scrise vreodată, deși traducerea nu se compară cu originalul:

Mattina	**Dimineață**
M'illumino	Mă iluminez
d'immenso.	de imensitate.

Ei bine, asta fac artiștii. Critica de artă, la rândul său, este o muncă la fel de nobilă, pentru că un critic cu adevărat dăruit trebuie să perceapă lumea reprezentată de artist într-un mod similar cu acesta. Doar astfel va putea interpreta și critica o lucrare, iar la sfârșit textul său sa va fi, într-un fel, tot o operă de artă.

Schopenhauer consideră că obiectul de artă nu trebuie să stârnească dorință în cel care îl privește. Nudul, unul dintre subiectele clasice ale picturilor, nu trebuie nici să incite, nici să provoace repulsie. Felul în care vor fi reprezentate nudurile trebuie să surprindă frumusețea magnetică, dar discretă a corpului uman, și nu să îl prezinte într-un mod intenționat erotic.

În general, filosofia trebuie să aibă două etape: prima, în care ne ajută să înțelegem lumea din jurul nostru sau să găsim răspunsuri la anumite întrebări care ne macină, a doua, deși nu e prezentă în toate cazurile, ar trebui să prezinte o latură practică, să ne ofere niște sfaturi ca să putem ajunge la înțelepciunea practică. În cazul lui Schopenhauer, prima etapă ne aruncă într-un pesimism din care cu greu ne va putea scoate cea de-a doua, fiindcă concluziile la care ajunge sunt următoarele: lumea este un experiment destul de nefericit, iar viața este suferință. În acest ton sumbru, filosofia practică nu mai pare foarte utilă deoarece, chiar dacă ne chinuim să urmăm un set de reguli, tot ce vom reuși este să suferim mai puțin, iar acest lucru nu este nici pe departe încurajator. Pentru Schopenhauer, singura soluție este calea ascezei, o renunțare la dorințe și la pulsiunile vieții, însă acest lucru este greu de făcut, iar filosoful e conștient de asta.

Pot înțelege perfect de ce, pentru un pesimist ca Michel Houellebecq, filosoful german

atinge toate punctele de maxim interes. Houellebecq și-a dedicat o mare parte din operă unei critici aduse societății contemporane, în special în ce privește tabieturile ei sexuale. Acesta e motivul pentru care Schopenhauer și asceza pe care o propune par a fi unica soluție la haosul pe care îl descrie autorul francez (o lume dominată de impuls și plăcere), fiind, din păcate, la fel de nerealistă ca o reîntoarcere la *acele good old times* în care, cel puțin în teorie, sexualitatea era încadrată de niște principii morale.

Imagine: L'Atelier du peintre. Allégorie réelle déterminant une phase de sept années de ma vie artistique et morale. Sursa: Wikimedia Commons